Kleine Print-bybel (1720)

Na de Reformatie leerden kinderen niet alleen lezen met het ABC, maar ook met Bijbelteksten. De Bijbelse lees- en leerboekjes zijn voorlopers van de latere kinderbijbel. De eerste kinderbijbel, de uit het Duits vertaalde *Tweemaal twee en vijftig uytgeleezene Bijbelsche Historien* (1716) was te moeilijk. Toegankelijker was de *Kleine Print-bybel* (1720) In de bestaande Printbybels werden Bijbelverhalen geïllustreerd. In de Kleine Print-bybel kregen kinderen geen verhalen te lezen, maar voorstellingen te zien en een aantal Bijbelteksten in rebusvorm. Op de titelpagina stond de doelstelling vermeld: 'Tot vermaak der Jeugd, en om te leeren elken zaak naaukeurig af te schetzen, en by haar regte naam te noemen, ook de spreuken der H Schrift na zonder moeite in de geheugenis te brengen.'

In het voorwoord beriep men zich voor het gebruik van deze methode op de zeventiende-eeuwse theoloog en pedagoog Jan Amos Comenius (1592-1670). Hij stelde dat een kind beter zou leren door het kijken naar plaatjes. Voor Comenius was de Bijbel een bron van inspiratie, een kompas in denken en doen. In zijn streven om ook kinderen daarmee te laten kennismaken, ontwikkelde hij een methode waarin woord, beeld, begrip en boodschap op harmonische wijze samengaan. In het voorwoord bij de Kleine Printbijbel uit 1720 wordt Comenius geprezen om de manier waarop hij de Bijbel voor kinderen ontsluit.

De Kleine Print-bybel kende een grote populariteit. Tussen 1720 en 1793 verschenen acht edities. De laatste heruitgave verscheen in 1895 en was bewerkt door de gereformeerde predikant Johannes Cornelis Schikkel (1855-1920). Hij liet enkele bladzijden als minder geschikt voor de jeugd vervallen en paste de rijmpjes in taalgebruik aan het negentiende eeuws aan.

In de Kleine Print-bybel werden spreuken als een rebus weergegeven en hadden een emblematische opbouw: een motto, een afbeelding en een onderschrift. Elke rebus was voorzien vaneen tweeregelig onderschrift op rijm. Dit onderschrift gaf de essentie van de Bijbeltekst weer zonder te moraliseren.
In totaal waren 150 Bijbelteksten en 264 woordvervangende plaatjes in de *Kleine Print-bybel* opgenomen.

De Kleine Print-bybel vond navolging in *De beeldsprakigen bijbel*, waarvan de eerste druk in 1817 te Rotterdam verscheen. De vierhonderd plaatjes zijn grover – het zijn houtgravures -en de twee regelige riijmpjes zijn vervangen door de Bijbelpassage zelf.

Ook andere uitgaven met rebusachtige voorstellingen van Bijbelse verhalen werden op de markt gebracht. Zo bijvoorbeeld de *Proeve eener zinnebeeldige voorstelling der Bijbelsche geschiedenis* (1848). Daarnaast verschenen er verscheidene boekjes met vragen en antwoorden, samenspraken en 'Bijbelsche tafereelen voor lieve kinderen'. Tussen 1826 en 1836 verscheen de eerste kinderbijbel: *Bijbel voor de jeugd*. Hierin vertelde theoloog Johannes Henricus van der Palm (1763-1840) het Bijbelverhaal in 24 'Bijbelsche Tafereelen'.

© L. den Besten

Literatuur

Bekkering, Harry, red., *De hele Bibelebontse berg. De geschiedenis van het kinderboek in Nederland en Vlaanderen van de Middeleeuwen tot heden*, Amsterdam: Querido 1989.

Berg, Anne Jaap van den & Thijs, Boukje, 'De kleine print-bybel', in: *Met Andere Woorden* 27 (juni 2008) 2, 33-41.

Buijnsters, P.J., 'De kleine print-bybel', in: Delft, Marieke van, red., *Wonderland. De wereld van het kinderboek*, Zwolle: Waanders 2002, 14-15.

De beeldsprakige bijbel. Met vier honderd versieringen, Rotterdam: Hendriksen Jr. en Ulrich, 1817.

De Kleine Print-bybel. Waar in door verscheidene afbeeldingen een meenigte van Bybelsche spreuken verklaart werden, Amsterdam: Joannes Pauli 1720.

Landwehr, John H., *De kleine print-bybel, waar in door verscheide afbeeldingen een meenigte van bybelsche spreuken verklaart werden : tot vermaak der Jeugd, en om te leeren elken zaak naaukeurig af te schetzen, en by haar regte naam te noemen, ook de spreuken der H Schrift by na zonder moeite in de geheugenis te brengen / uit de Hoogduitse in de Hollandsche taal overgezet ; [voorrede aan den leezer (uit 1720)] ; epiloog van John Landwehr,* Leiden: A.W. Sijthoff 1965.

Palm, J.H. van der, *Bijbel voor de jeugd. Tafereelen uit de gewijde geschiedenis voor christen-huisgezinnen*, Leyden: D. du Mortier en Zoon 1826-1836.

Poortman, Wilco C., *Bijbel en Prent, Deel IIa, boekzaal van de Nederlandse Prentbijbels*, 's-Gravenhage: Boekencentrum 1986.

Salman, Jeroen, 'Kinderprenten', in: Delft, Marieke van, red., *Wonderland. De wereld van het kinderboek*, Zwolle: Waanders 2002, 10-11.

Sikkel, J.C., *De Kleine beeldenbijbel. Woorden in beelden uit de H. Schrift en de apocriefe boeken*, Voorburg: D.J. van der Lee, 1895.

De beeldsprakigen bijbel, met vier honderd vercieringen, Rotterdam 1819.

Kleine Printbybel 1720

Kleine Printbybel, 1720

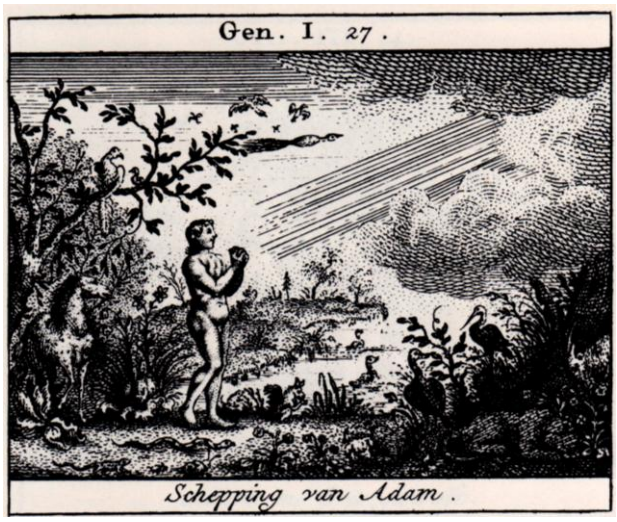

Printbybel met 246 voorstellingen des Ouden & Nieuwen Testaments A.D. 1698.

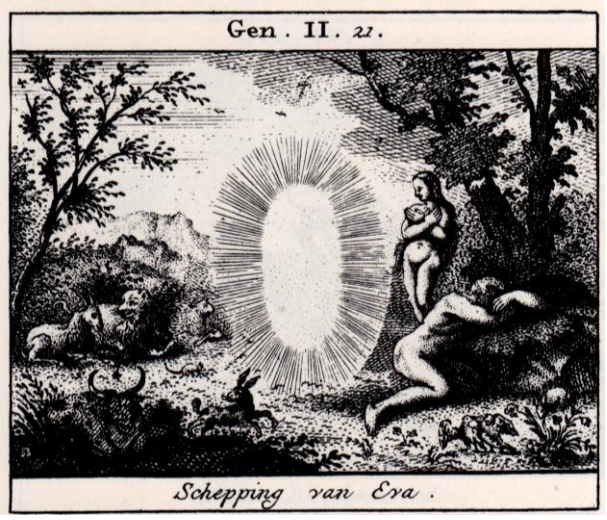

Printbybel met 246 voorstellingen des Ouden & Nieuwen Testaments A.D 1698.